

TEISINGUMO TEISMO (ketvirtoji kolegija) SPRENDIMAS

2010 m. birželio 17 d. *

Sujungtose bylose C-105/09 ir C-110/09

dėl *Conseil d'État* (Belgija) 2009 m. kovo 11 d. sprendimais, kuriuos Teisingumo Teismas gavo 2009 m. kovo 20 d. ir kovo 23 d., pagal EB 234 straipsnį pateiktų prašymų priimti prejudicinį sprendimą bylose

Terre wallonne ASBL (C-105/09),

Inter-Environnement Wallonie ASBL (C-110/09)

prieš

Région wallonne,

* Proceso kalba: prancūzų.

TEISINGUMO TEISMAS (ketvirtoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas J.-C. Bonichot, teisėjai C. Toader (pranešėja), K. Schiemann, P. Kūris ir L. Bay Larsen,

generalinė advokatė J. Kokott,
posėdžio sekretorė R. Šereš, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2010 m. sausio 21 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— *Inter-Environnement Wallonie ASBL*, atstovaujamos advokato J. Sambon,

— *Région wallonne*, atstovaujamo advokato A. Gillain,

— Belgijos vyriausybės, atstovaujamos T. Materne bei C. Pochet,

— Čekijos vyriausybės, atstovaujamos M. Smolek,

— Europos Komisijos, atstovaujamos S. Pardo Quintillán ir J.-B. Laignelot,

susipažinęs su 2010 m. kovo 4 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymai priimti prejudicinį sprendimą susiję su 2001 m. birželio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/42/EB dėl tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo (OL L 197, p. 30; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 6 t., p. 157) 3 straipsnio aiškinimu.
- 2 Šie prašymai pateikti nagrinėjant dvi bylas tarp *Terre wallonne ASBL* bei *Inter-Environnement Wallonie ASBL* ir *Région wallonne* (Valonijos regionas) dėl 2007 m. vasario 15 d. Valonijos vyriausybės nutarimo, kuriuo iš dalies keičiama Aplinkos kodekso II knyga, kurią sudaro Vandenių kodeksas, tiek, kiek tai susiję su ilgalaikiu azoto administravimu žemės ūkyje (*Moniteur belge*, 2007 m. kovo 7 d., p. 11118; toliau – ginčijamas nutarimas), panaikinimo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

Direktyva 91/676/EEB

- 3 1991 m. gruodžio 12 d. Tarybos direktyvos 91/676/EEB dėl vandenų apsaugos nuo taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių (OL L 375, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 68) 1 straipsnyje numatyta:

„Šios direktyvos tikslas:

— mažinti vandens taršą, kurią sukelia ar skatina žemės ūkyje naudojami nitratai, ir

— stabdyti tolesnį tokį teršimą.“

- 4 Šios direktyvos 3 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta:

„1. Pagal I priede išdėstytus kriterijus valstybės narės turi nustatyti vandenį, kurie yra ar gali būti paveikti taršos, jei nebus imtasi 5 straipsnyje nurodytų veiksmų.

2. Per dvejus metus nuo šios direktyvos paskelbimo valstybės narės privalo savo teritorijoje nustatyti visas pažeidžiamas zonas, iš kurių vanduo patenka į 1 dalyje nurodytus vandenį ir kurios didina taršą. Apie tokį pradinį zonų nustatymą valstybės narės privalo pranešti Komisijai per 6 mėnesius.“

5 Šios direktyvos 4 straipsnyje nustatyta:

„1. Valstybės narės, siekdamos užtikrinti bendrą visų vandenų apsaugos [nuo taršos] lygį, per dvejus metus nuo šios direktyvos paskelbimo turi:

a) sukurti žemdirbių savanoriškai vykdomą geros žemės ūkio praktikos kodeksą (ar kodeksus), kurio nuostatose atsispindėtų bent II A priede nurodyti punktai;

<...>“

6 Pagal minėtos direktyvos 5 straipsnį:

„1. Per dvejus metus nustačius 3 straipsnio 2 dalyje nurodytas zonas ir per vienerius metus nustačius kiekvieną papildomą 3 straipsnio 4 dalyje nurodytą zoną, valstybės narės, siekdamos įgyvendinti 1 straipsnyje nurodytus tikslus, turi sukurti veiksmų programas nustatytoms pažeidžiamoms zonoms.

2. Veiksmų programa gali būti skirta visoms valstybės narės teritorijoje esančioms pažeidžiamoms zonoms, arba jei valstybė narė mano esant tikslinga, ji gali atskiroms pažeidžiamoms zonoms ar jų dalims sukurti atskiras programas.

3. Veiksmų programose būtina atsižvelgti į:

a) turimus mokslinius ir techninius duomenis, labiausiai į atitinkamą taršą azotu iš žemės ūkio ir kitų šaltinių;

b) valstybės narės atitinkamų rajonų aplinkos sąlygas.

4. Veiksmų programos turi būti įgyvendintos per ketverius metus nuo jų sukūrimo ir jose turi būti numatytos tokios privalomos priemonės:

a) III priede nurodytos priemonės;

b) priemonės, kurias valstybės narės nustatė pagal 4 straipsnį sudarytame (-uose) geros žemės ūkio praktikos kodekse (-uose), išskyrus tas priemones, kurias pakeičia III priede nustatytos priemonės.

5. Be to, valstybės narės veiksmų programose turi imtis papildomų priemonių arba sustiprinti veiksmus, kurie, jų manymu, yra būtini, jei, pradėjus vykdyti veiksmų programą arba jau įgijus tam tikros įgyvendinimo patirties, tampa aišku, kad 4 dalyje minėtų priemonių nepakanka 1 straipsnio tikslams pasiekti. Parinkdamos šias priemones ar veiksmus, valstybės narės turi atsižvelgti į jų veiksmingumą ir sąnaudas, palyginti su kitomis galimomis prevencinėmis priemonėmis.

<...>“

- 7 Direktyvos 91/676 III priede „Į veiksmų programas, kurios numatytos 5 straipsnio 4 dalies a punkte, įtrauktinos priemonės“ nurodyta:

„1. Šios priemonės turi apimti taisykles, reglamentuojančias:

<...>

- 2) gyvulių mėšlo saugojimo talpyklų dydį; šios talpyklos turi būti didesnės negu reikia gyvulių mėšlui saugoti ilgiausią laiką, kai pažeidžiamose zonose tręšti yra draudžiama, išskyrus atvejus, kai galima kompetentingai institucijai įrodyti, kad visas mėšlo kiekis, kuris viršija talpyklų turį, bus sutvarkytas taip, kad aplinkai žalos nedarys;

<...>“

Direktyva 2001/42

8 Direktyvos 2001/42 2 straipsnyje nustatyta:

„Šioje direktyvoje:

- a) „planai ir programos“ – tai planai ir programos, įskaitant tuos, prie kurių finansavimo prisideda Europos bendrija, taip pat visi jų daliniai pakeitimai:
  - kuriuos turi parengti ir (arba) priimti valdžios institucija nacionaliniu, regioniniu arba vietiniu lygiu arba kuriuos parengia valdžios institucija ir kuriuos vėliau priima Parlamentas arba Vyriausybė laikantis įstatymų leidimo procedūros, ir
  - kurių reikia pagal įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatas;
- b) „aplinkosauginis vertinimas“ – tai aplinkos apsaugos [poveikio aplinkai] ataskaitos parengimas, konsultacijos, atsižvelgimas į aplinkos apsaugos ataskaitą ir konsultacijų rezultatus priimant sprendimus, su sprendimu susijusios informacijos teikimas pagal šios direktyvos 4–9 straipsnių nuostatas;

<...>“

9 Pagal minėtos direktyvos 3 straipsnį:

„1. 2–4 dalyse nurodytų planų ir programų, kurių pasekmės gali būti reikšmingos aplinkai, aplinkos [aplinkosauginis] vertinimas atliekamas pagal šios direktyvos 4–9 straipsnius.

2. Laikantis 3 dalies nuostatų, atliekamas toliau išvardytų planų ir programų aplinkos [aplinkosauginis] vertinimas:

- a) kurie rengiami žemės ūkiui, miškininkystei, žuvininkystei, energetikai, pramonei, transportui, atliekų tvarkymui, vandentvarkai, telekomunikacijoms, turizmui, miestų ir kaimų planavimui ar žemės naudojimui ir kurie nustato tolesnio projektų, išvardytų Direktyvos 85/337/EEB I ir II prieduose, vystymo pagrindus; arba
- b) kurių atžvilgiu nustatoma, atsižvelgiant į galimas jų pasekmes teritorijai, kad būtina atlikti vertinimą pagal Direktyvos 92/43/EEB 6 ir 7 straipsnius.

3. 2 dalyje nurodytų planų ir programų, taikomų nedideliuose plotuose vietiniu lygiu, ir nedidelių 2 dalyje nurodytų planų ir programų pakeitimų aplinkos vertinimas atliekamas tik tada, kai valstybės narės nustato, kad jų pasekmės gali būti reikšmingos aplinkai.

4. Valstybės narės nustato, ar kitų, nenurodytų 2 dalyje, planų ir programų, kurie nustato tolesnio projektų vystymo pagrindus, pasekmės gali būti reikšmingos aplinkai.

5. Valstybės narės 3 ir 4 dalyse nurodytų planų ar programų galimą pasekmių reikšmingumą aplinkai nustato išnagrinėdamos kiekvieną konkretų atvejį arba patikslindamos planų ir programų rūšis, arba derindamos abu šiuos metodus. Tuo tikslu valstybės narės visais atvejais atsižvelgia į atitinkamus II priede nurodytus kriterijus, užtikrindamos, kad ši direktyva būtų taikoma planams ir programoms, kurių pasekmės gali būti reikšmingos aplinkai.

<...>“

Direktyva 85/337/EEB

¹⁰ 1985 m. birželio 27 d. Tarybos direktyvos 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (OL L 175, p. 40; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 1 t., p. 248), iš dalies pakeistos 1997 m. kovo 3 d. Tarybos

direktyva 97/11 (OL L 73, p. 5; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 3 t., p. 151; toliau – Direktyva 85/337), 1 straipsnio 2 dalyje numatyta:

„Šioje direktyvoje:

„projektas“ reiškia:

— statybos darbus bei kitų objektų ar veiklos planų įgyvendinimą,

— kitokius įsikišimus į natūralią aplinką ir gamtovaizdį, įskaitant mineralinių išteklių gavybą;

<...>“

11 Pagal Direktyvos 85/337 4 straipsnio 1 dalį šios direktyvos I priede nurodytų projektų poveikis aplinkai turi būti vertinamas.

12 Pagal šios direktyvos 8 straipsnį:

„Priimant sprendimą dėl leidimo planuojamai ūkinei veiklai vykdyti, turi būti atsižvelgta į konsultacijų rezultatus bei į informaciją, surinktą pagal 5, 6 ir 7 straipsnių nuostatas.“

13 Direktyvos 85/337 I priede „Projektai, kuriems taikoma 4 straipsnio 1 dalis“, nustatyta:

„<...>

17. Įrengimai, skirti intensyviai naminių paukščių ar kiaulių auginimui, jei yra daugiau nei:

a) 85 000 vietų broileriams ir 60 000 vietų vištoms;

b) 3 000 vietų kiaulėms (sunkesnėms nei 30 kg);

c) 900 vietų paršavedėms kiaulėms;

<...>“

14 Direktyvos 85/337 II priede „Projektai, kuriems taikoma 4 straipsnio 2 dalis“, nurodyta:

„1. Miškininkystė, žemės ir vandens ūkis:

<...>

b) nedirbamų ar pusiau natūralių žemės plotų naudojimas intensyviai žemdirbystei;

<...>

e) statiniai intensyviai naminių gyvulių auginimui (jei neįtraukti į I priedą);

<...>“

Direktyva 2003/35

15 2003 m. gegužės 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/35/EB, nustatančios visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas ir iš dalies keičiančios Tarybos direktyvas 85/337/EEB ir 96/61/EB dėl visuomenės dalyvavimo ir teisės kreiptis į teismus (OL L 156, p. 17; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 7 t., p. 466), dešimtoje konstatuojamojoje dalyje nustatyta:

„Tam tikros direktyvos aplinkosaugos srityje, kurios reikalauja, jog valstybės narės rengtų su aplinkosauga susijusius planus ir programas, bet kuriose nėra pakankamai nuostatų dėl visuomenės dalyvavimo, turėtų būti iš dalies pakeistos, kad būtų užtikrintas visuomenės dalyvavimas, atitinkantis Orhuso konvencijos [dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais, sudaryta Europos bendrijos vardu 2005 m. vasario 17 d. Tarybos sprendimu 2005/370/EB (OL L 124; p. 1; toliau – Orhuso konvencija)], ypač jos 7 straipsnio, nuostatas. Kiti atitinkami Bendrijos teisės aktai jau nustato visuomenės dalyvimą rengiant planus ir programas, o ateityje Orhuso konvenciją atitinkantys visuomenės dalyvavimo reikalavimai bus iš pat pradžių įtraukiami į atitinkamus teisės aktus.“

- 16 Šios direktyvos 2 straipsnio „Visuomenės dalyvavimas rengiant planus ir programas“ 2 ir 5 dalyse numatyta:

„2. Valstybės narės užtikrina, kad visuomenei iš anksto [laiku] būtų suteikiamos veiksmingos galimybės dalyvauti rengiant ir keičiant ar peržiūrint planus ir programas, reikalaujamas parengti pagal I priede išvardytas nuostatas.

<...>

5. Šis straipsnis netaikomas I priede išvardytiems planams ir programoms, dėl kurių visuomenės dalyvavimo tvarka yra nustatyta pagal [Direktyvą 2001/42] arba pagal 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2000/60/EB, nustatančią Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus.“

- 17 Direktyvos 2003/35 I priede „2 straipsnyje nurodytų planų ir programų nuostatos“ numatyta:

„<...>

- c) [Direktyvos 91/676] 5 straipsnio 1 dalis.

<...>“

Nacionalinė teisė

- 18 Direktyva 2001/42 į Valonijos regiono teisę perkelta Aplinkos kodekso (*Moniteur belge*, 2004 m. liepos 9 d., p. 54654) I knygos D. 52 ir paskesniais straipsniais.

19 Šio kodekso D. 53 straipsnyje nustatyta:

„1. Laikantis 52–61 straipsnių vertinamas planų ir programų bei jų pakeitimų, numatytų vyriausybės sudarytame I sąraše, poveikis aplinkai:

- 1) planai, kurie rengiami žemės ūkiui, miškininkystei, žuvininkystei, energetikai, pramonei, transportui, atliekų tvarkymui, vandentvarkai, žemėtvarkai, telekomunikacijoms, turizmui ir kurie nustato tolesnio projektų, iš naujo įtrauktų į pagal 66 straipsnio 2 dalį parengtą sąrašą, vystymo pagrindus;

- 2) planai, kurie turi būti vertinami pagal 1973 m. liepos 12 d. Įstatymo dėl gamtos išsaugojimo 29 straipsnį.

<...>

3. Pagal šį skyrių vyriausybė gali taikyti poveikio aplinkai vertinimą planams ir projektams, kurie gali turėti nemenkų pasekmių aplinkai ir kurie nenumatyti dekretų, reglamentų arba administracinėse nuostatose.

<...>“

20 Šio kodekso R. 47 straipsnyje numatyta:

„Bendrosios dalies 53 straipsnio 1 dalyje nurodytas planų ir programų sąrašas pateikiamas V priede.“

- 21 Šį V priedą, parengtą 2005 m. kovo 17 d. Valonijos vyriausybės nutarimu dėl Aplinkos kodekso I knygos (*Moniteur belge*, 2005 m. gegužės 4 d., p. 21184), be kita ko, sudaro veiksmų programa dėl oro kokybės, veiksmų programa dėl žemės kokybės ir veiksmų programa dėl gamtos apsaugos. Tačiau į šį priedą neįtraukta veiksmų programa dėl azoto administravimo žemės ūkyje pažeidžiamose zonose, kuri pirmą kartą buvo nustatyta 2002 m. spalio 10 d. Valonijos regiono nutarimu.
- 22 Dabar galiojančios reikšmingos specialiosios Valonijos regiono teisės nuostatos dėl šios veiksmų programos išdėstytos ginčijamame nutarime.
- 23 Šiame nutarime nustatytos azoto administravimo žemės ūkyje sąlygos, ypač Valonijos regione. Nutarime taip pat reglamentuojamas azoto administravimas pažeidžiamose zonose, kuriose jis sudaro Direktyvos 91/676 5 straipsnyje nurodytą veiksmų programą. Pažeidžiamos zonos atitinka 42 % šio regiono teritorijos ir 54 % jo žemės ūkio naudmenų.
- 24 Ginčijamo nutarimo IV skyriuje yra 3 skirsnis „Azoto administravimo žemės ūkyje visame Valonijos regione sąlygos“. Šį skirsnį sudaro 1–5 poskirsniai, taikomi visoje šio regiono teritorijoje, įskaitant pažeidžiamas zonas, ir 6–7 poskirsniai, taikomi tik pažeidžiamose zonose. Visi šie poskirsniai sudaro Direktyvos 91/676 5 straipsnyje nurodytą veiksmų programą.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 25 Teisingumo Teismas 2005 m. rugsėjo 22 d. Sprendimu *Komisija prieš Belgiją* (C-221/03, Rink. p. I-8307) konstatavo, kad per nustatytą terminą nesiėmusi priemonių, būtinų visiškai ir teisingai įgyvendinti Direktyvą 91/676, Belgijos Karalystė neįvykdė įsipareigojimų pagal šią direktyvą.
- 26 Valonijos vyriausybė, vykdydama šį sprendimą, pagal Direktyvos 91/676 5 straipsnį priėmė ginčijamą nutarimą. Šiuo nutarimu iš dalies pakeista Aplinkos kodekso II knyga, kurią sudaro Vandenų kodeksas, tiek, kiek tai susiję su ilgalaikiu azoto administravimu žemės ūkyje.
- 27 *Terre Wallonne ASBL* ir *Inter-Environnement Wallonie ASBL* prašė *Conseil d'État* panaikinti ginčijamą nutarimą, be kita ko, teigdamos, kad nebuvo jį sudarančios programos aplikosauginio vertinimo pagal Direktyvą 2001/42.
- 28 Valonijos vyriausybė tvirtino, kad azoto administravimo žemės ūkyje programa nepatenka į Direktyvos 2001/42 taikymo sritį.
- 29 Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad negalima atmes-ti prielaidos, jog tokios veiksmų programos, kokios nurodytos Direktyvoje 91/676, yra planai arba programos pagal Direktyvą 2001/42. Be to, šis teismas pabrėžia, kad jokiaje Valonijos regiono teisės nuostatoje, galiojusioje ginčijamo nutarimo priė-mimo momentu, nebuvo nustatyta, kad turi būti vertinamas azoto administravimo plano poveikis aplinkai, ir tai nebūtinai reiškia, jog ši situacija prieštarauja Direkty-vai 201/42 ir jog teisingas Sąjungos teisės taikymas yra toks akivaizdus, kad neliktų jokių pagrįstų abejonių.

30 Todėl Valstybės tarnyba nusprendė sustabdyti bylų nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

- „1. Ar azoto administravimo programa nustatytoms pažeidžiamoms zonoms, kurių nustatymas numatytas [Direktyvos 91/676] 5 straipsnio 1 dalyje, yra [Direktyvos 2001/42] 3 straipsnio 2 dalies a punkte numatytas planas arba programa, kuri rengiama žemės ūkiui, miškininkystei, žuvininkystei, energetikai, pramonei, transportui, atliekų tvarkymui, vandentvarkai, telekomunikacijoms, turizmui, miestų ir kaimų planavimui ar žemės naudojimui ir kuri nustato tolesnio projektų, išvardytų [Direktyvos 85/337] I ir II prieduose, vystymo pagrindus?

2. Ar azoto administravimo programa nustatytoms pažeidžiamoms zonoms, kurių nustatymas numatytas [Direktyvos 91/676] 5 straipsnio 1 dalyje, yra [Direktyvos 2001/42] 3 straipsnio 2 dalies b punkte numatytas planas arba programa, kurios atžvilgiu nustatoma, atsižvelgiant į galimas jos pasekmes teritorijai, kad būtina įvertinti pagal [Direktyvos 92/43] 6 ir 7 straipsnius, ypač jei nagrinėjama azoto administravimo programa taikytina visoms Valonijos regiono nustatytoms pažeidžiamoms zonoms?

3. Ar azoto administravimo programa nustatytoms pažeidžiamoms zonoms, kurių nustatymas numatytas [Direktyvos 91/676] 5 straipsnio 1 dalyje, yra kita nei direktyvos [2001/42] 3 straipsnio 2 dalyje nurodyta programa ar planas, kuri nustato tolesnio projektų vystymo pagrindus ir dėl kurių valstybės narės, remdamosi [Direktyvos 2001/42] 3 straipsnio 4 dalimi, turi pagal [šios direktyvos 3 straipsnio 5 dalį] nustatyti, ar jų pasekmės gali būti reikšmingos aplinkai?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

- 31 Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pirmuoju klausimu iš esmės klausia Teisingumo Teismo, ar tokia azoto administravimo žemės ūkyje programa, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje, gali būti Direktyvos 2001/42 3 straipsnio 2 dalies a punkte nurodytas planas ar programa.
- 32 Pirmiausia reikia pabrėžti, kad pagrindinis Direktyvos 2001/42 tikslas, išplaukiantis iš jos 1 straipsnio, yra užtikrinti, jog būtų įvertinti planai ir programos, galintys turėti reikšmingą poveikį aplinkai, juos rengiant ir prieš juos priimant.
- 33 Kadangi tokio aplinkosauginio vertinimo reikia pagal Direktyvą 2001/42, šioje direktyvoje nustatyti minimalūs reikalavimai, taikomi rengiant poveikio aplinkos apsaugai ataskaitą, konsultuojantis, atsižvelgiant į aplinkosauginio vertinimo rezultatus ir teikiant su sprendimu, kuris priimtas atlikus vertinimą, susijusią informaciją.
- 34 Siekiant nustatyti, ar veiksmų programos, parengtos taikant Direktyvos 91/6765 straipsnio 1 dalį (toliau – veiksmų programos), patenka į Direktyvos 2001/42 3 straipsnio 2 dalies a punkto taikymo sritį, reikia išnagrinėti, pirma, ar šios veiksmų programos yra „planai ir programos“ pagal šios direktyvos 2 straipsnio a punktą ir, antra, ar jos atitinka direktyvos 3 straipsnio 2 dalies a punkte nustatytas sąlygas.

Dėl Direktyvos 2001/42 2 straipsnio taikymo

- 35 Visų pirma reikia konstatuoti, kad, pirma, veiksmų programą rengia valdžios institucija nacionaliniu, regioniniu arba vietiniu lygiu arba rengia valdžios institucija, o priima parlamentas arba vyriausybė, laikydamiesi įstatymų leidimo procedūros, ir, antra, jų reikia pagal įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatas.
- 36 Be to, reikia pažymėti, kad Direktyva 91/676 reikalaujama nustatyti tokias veiksmų programas visoms valstybių narių pagal savo nuostatas nustatytoms „pažeidžiamoms zonoms“ ir kad šiose programose būtų numatytos tokio pobūdžio priemonės ir veiksmai, kokie išvardyti direktyvos 5 straipsnyje, kurie skirti kovoti su tarša nitratais ir kuriuos įgyvendinti bei stebėti turi valstybės narės. Kompetentingos valdžios institucijos taip pat turi periodiškai iš naujo patikrinti priemonių ir veiksmų svarbą bei prireikus peržiūrėti veiksmų programas.
- 37 Be to, kaip savo išvados 25–28 punktuose pabrėžė generalinė advokatė, toks teiginys pagrįstas Direktyvos 2003/35 dešimta konstatuojamąja dalimi, 2 straipsnio 5 dalimi ir I priedu.
- 38 Šiuo klausimu reikia priminti, kad Direktyvoje 2003/35 numatomas visuomenės dalyvavimas rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas, siekiant, kad Sąjungos teisė būtų suderinta su Orhuso konvencija.

- 39 Iš Direktyvos 2003/35 dešimtos konstatuojamosios dalies matyti, kad tam tikruose Bendrijos teisės aktuose jau buvo nuostatų dėl visuomenės dalyvavimo rengiant planus ir programas, kurios suderintos su Orhuso konvencija. Todėl remiantis šios direktyvos 2 straipsnio 5 dalimi į 2 straipsnio taikymo sritį nepatenka šios direktyvos I priede nurodyti „planai ir programos“, kurių atžvilgiu tokios nuostatos buvo nustatytos Direktyvoje 2001/42. Šiems planams ir programoms priskiriamos Direktyvos 91/676 5 straipsnio 1 dalyje nurodytos veiksmų programos.
- 40 Iš tiesų Direktyvos 2003/35 2 straipsnio 5 dalis buvo priimta atsižvelgiant į nuostatas dėl visuomenės dalyvavimo rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas. Tačiau būtų prieštaringa teigti, kad veiksmų programos patenka į Direktyvos 2001/42 2 straipsnio taikymo sritį, jeigu jos susijusios su nuostatomis dėl visuomenės dalyvavimo priimant planą ar programą, bet nebepatenka į šios nuostatos taikymo sritį, jeigu susijusios su poveikio aplinkai vertinimu.
- 41 Galiausiai reikia nurodyti, kad jei ne visos įstatyminės priemonės dėl vandenų apsaugos nuo taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių yra planas arba programa pagal Direktyvą 2001/42, vien aplinkybė, kad tokia priemonė priimta taikant įstatymų leidybos procedūrą, nepašalina jos iš šios direktyvos taikymo srities, jeigu jai būdingi šio sprendimo 36 punkte nurodyti požymiai.
- 42 Iš to, kas išdėstyta, išplaukia, kad, atsižvelgiant į jų požymius ir į Sąjungos teisės aktų leidėjo ketinimą, veiksmų programos yra planai ir programos pagal Direktyvą 2001/42.

Dėl Direktyvos 2001/42 3 straipsnio 2 dalies a punkto taikymo

- 43 Reikia pabrėžti, kad pagal Direktyvos 2001/42 3 straipsnio 2 dalies a punktą turi būti sistemiškai vertinami planai ir programos, kurie rengiami tam tikriems sektoriams ir nustato tolesnio projektų, išvardytų Direktyvos 85/337 I ir II prieduose, vystymo pagrindus.
- 44 Dėl pirmos sąlygos, numatytos Direktyvos 2001/42 3 straipsnio 2 dalies a punkte, pakanka konstatuoti, kad veiksmų programos rengiamos žemės ūkio sektoriui.
- 45 Kalbant apie antrą sąlygą, kuria siekiama nustatyti, ar veiksmų programos nustato tolesnio projektų, išvardytų Direktyvos 85/337 I ir II prieduose, vystymo pagrindus, reikia išnagrinėti šių programų turinį ir tikslą atsižvelgiant į tokią projektų aplinkosauginio vertinimo apimtį, kokia numatyta šioje direktyvoje.
- 46 Dėl veiksmų programos tikslo iš Direktyvos 91/676, būtent iš 9–11 konstatuojamųjų dalių, 1 ir 3–5 straipsnių bei jos priedų matyti, kad norint įgyvendinti šias programas pažeidžiamų zonų lygiu reikia atlikti visapusi aplinkosaugos problemų, susijusių su tarša nitratais iš žemės ūkio šaltinių, tyrimą ir kad jose nustatoma organizuota sistema, skirta užtikrinti bendrą apsaugos nuo tokios taršos lygį.

- 47 Šių programų specialus pobūdis reiškia, kad jos yra visapusės ir darnios, numatančios konkretų ir suderintą planavimą, apimančią pažeidžiamas zonas, o prireikus – visą teritoriją, ir skirtos sumažinti taršą nitratais iš žemės ūkio šaltinių bei užkirsti jai kelią.
- 48 Dėl veiksmų programos turinio iš Direktyvos 91/676 5 straipsnio, skaitomo kartu su jos III priedu, matyti, kad šiose programose turi būti numatytos konkrečios privalomos priemonės, kuriomis, be kita ko, reglamentuojami laikotarpiai, kada draudžiama tręšti dirvą tam tikrų rūšių trąšomis, auginimo nuotekų saugojimo talpyklų dydis, tręšimo būdai ir didžiausias azoto turinčių auginimo nuotekų kiekis, kurį galima panaudoti tręšiant (šiuo klausimu žr. 2005 m. rugsėjo 8 d. Sprendimo *Komisija prieš Ispaniją*, C-416/02, Rink. p. I-7487, 34 punktą). Direktyvos 91/676 III priedo 2 punkte numatyta, kad šiomis priemonėmis, be kita ko, užtikrinama, kad kiekvienoje fermoje ir gyvulininkystės ūkyje gyvulių mėšlo kiekis, įterptas į dirvą kiekvienais metais, ir gyvulių mėšlas, patenkantis į dirvą ganant gyvulius, neviršytų nustatyto mėšlo kiekio hektarui, t. y. tokio, kad jame būtų 170 kg azoto.
- 49 Dėl Direktyvos 85/337 numatyto aplinkosauginio vertinimo apimties iš pradžių reikia priminti, kad veiksmų programose nustatytos priemonės susijusios su intensyvios gyvulininkystės įrenginiais, išvardytais Direktyvos 85/337 I priedo 17 punkte ir II priedo 1 punkto e papunktyje.
- 50 Reikia priminti, kad vertindamos poveikį aplinkai pagal Direktyvą 85/337 nacionalinės valdžios institucijos turi atsižvelgti ne tik į tiesiogines numatytų darbų pasekmes, bet ir poveikį aplinkai, kuris gali būti sukeltas naudojant ir eksploatuojant produktus, sukurtus atlikus šiuos darbus (2008 m. vasario 28 d. Sprendimo *Abraham ir kt.*, C-2/07, Rink. p. I-1197, 43 punktas ir 2008 m. liepos 25 d. Sprendimo *Ecologistas en Acción-CODA*, C-142/07, Rink. p. I-6097, 39 punktas).

- 51 Atskirai kalbant apie įrenginius, skirtus intensyviai gyvulininkystei, taip vertinant poveikį aplinkai turi būti įvertinamas šių įrenginių poveikis vandens kokybei (šiuo klausimu žr. 2005 m. rugsėjo 8 d. Sprendimo *Komisija prieš Ispaniją*, C-121/03, Rink. p. I-7569, 88 punktą).
- 52 Generalinė advokatė savo išvados 80 punkte teisingai nurodė, kad Direktyvos 85/337 8 straipsnyje reikalaujama, jog suteikiant leidimus dėl tokių įrenginių eksploatavimo projektų būtų atsižvelgiama į aplinkosauginius aspektus, kuriuos siekiama reglamentuoti veiksmų programose.
- 53 Be to, reikia konstatuoti, kad remiantis Direktyvos 91/676 5 straipsnio 4 dalimi veiksmų programose, kurios priimtose pagal šio straipsnio 1 dalį, turi būti numatytos tokios priemonės, kurių laikantis būtų galima suteikti leidimą dėl Direktyvos 85/337 I ir II prieduose išvardytų projektų ir kurias nustatant valstybėms narėms Direktyva 91/676 suteikiama tam tikra diskrecija. Tai ypač taikoma priemonių, susijusių su Direktyvos 91/676 III priede numatytų gyvulių mėšlo saugojimo talpyklomis, atžvilgiu, kai kalbama apie įrenginių, skirtų intensyviai gyvulininkystei, projektus, išvardytus Direktyvos 85/337 I ir II prieduose.
- 54 Tokiu atveju, kurio realumą ir reikšmę nacionalinis teismas vis dėlto turi įvertinti atsižvelgdamas į nagrinėjamas veiksmų programas, reikia daryti išvadą, kad, kalbant apie minėtas priemones, ši veiksmų programa turi būti laikoma nustatančia tolesnio projektų, išvardytų Direktyvos 85/337 I ir II prieduose, vystymo pagrindus pagal Direktyvos 2001/42 3 straipsnio 2 dalies a punktą.

55 Atsižvelgiant į visus išdėstytus argumentus, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti taip, kad pagal Direktyvos 91/676 5 straipsnio 1 dalį priimta veiksmų programa iš principo yra Direktyvos 2001/42 3 straipsnio 2 dalies a punkte nurodytas planas arba programa, nes ši veiksmų programa yra planas arba programa pagal pastarosios direktyvos 2 straipsnio 1 dalies a punktą ir ją sudaro priemonės, kurių laikantis gali būti suteikiamas leidimas įgyvendinti Direktyvos 85/337 I ir II prieduose išvardytus projektus.

Dėl antrojo ir trečiojo klausimų

56 Atsižvelgiant į pirmojo klausimo atsakymą konstatuotina, jog tam, kad būtų priimtas sprendimas pagrindinėje byloje, nereikia pateikti nuomonės dėl to, ar pagal Direktyvos 2001/42 3 straipsnio 2 dalies b punktą taip pat reikia įvertinti veiksmų programų poveikį aplinkai.

57 Todėl nereikia atsakyti į antrąjį klausimą.

58 Atsižvelgiant į tai, kad Direktyvos 2001/42 3 straipsnio 4 dalį reikia taikyti tik tuomet, kai netaikomos to paties straipsnio 2 dalies nuostatos, nereikia atsakyti į trečiąjį klausimą.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 59 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (ketvirtoji kolegija) nusprendžia:

Pagal 1991 m. gruodžio 12 d. Tarybos direktyvos 91/676/EEB dėl vandenių apsaugos nuo taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių 5 straipsnio 1 dalį priimta veiksmų programa iš principo yra 2001 m. birželio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/42/EB dėl tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo 3 straipsnio 2 dalies a punkte nurodytas planas arba programa, nes ši veiksmų programa yra planas arba programa pagal pastarosios direktyvos 2 straipsnio 1 dalies a punktą ir ją sudaro priemonės, kurių laikantis gali būti suteikiamas leidimas įgyvendinti 1985 m. birželio 27 d. Tarybos direktyvos 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo, iš dalies pakeistos 1997 m. kovo 3 d. Tarybos direktyva 97/11, I ir II prieduose išvardytus projektus.

Parašai.